

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tyrocinium Artis Oratoriæ Sacræ Et Profanæ

Moine, Joseph

Solodori, 1714

5. De inventione propria generi Exornativo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68834)

ne talis apparatus consilium suspectum faciat. 7. Caveat tum semper, tum in isto genere, suspensionem ostentationis ingenii. 8. In deliberationibus vim non modicam habent exempla, rei, de qua agitur, convenientia, præsertim recentiora; quia vicina nostris temporibus magis movent.

CAPUT V.

De Inventione propria Generi Exornativo.

Genus Exornativum.

I. Quid universim in laudibus observandum? Resp. Propriè loquendo nihil laudem mereri, nisi virtutem, & quæ cum virtute conjuncta sunt, loquendo de hominibus.

II. Quis potest laudari? Resp. Deus, Cælitates, Probi, viventes & defuncti, Urbes, Regiones, Scientiæ, Artes, Virtutes ipsæ, & alia, de quibus Tyrocinium Eloquentiæ.

III. Si non est certum, an homo, qui laudatur, habeat aut habuerit aliquam virtutem, potestne hæc ipsi tribui? Resp. Præstat niti certis, ne propter incerta etiam certis, quæ dicuntur, fides decedat. Sunt tamen aliquæ virtutes, in quibus meritò conjectura fit etiam de aliis, cum hæc soleant illarum esse effectus, vel aliàs cum ipsis connexæ. Et talis connexio jure creditur

tur in insigniter probis. Quia tamen virtutes recensendæ sunt non per capita, sed secundum actus earum singulares, ut aliàs dicetur, rarò fortè virtutes incertæ pro dilatatione, saltem fusiore, deservient.

IV. Ex quibus capitibus laudantur homines? Resp. Ex bonis internis & externis, cum virtute conjunctis. Laus hominis

V. Quæ sunt interna? Resp. Aliqua sunt in Intellectu, ut ingenium, capacitas ad res magnas gerendas, sapientia, prudentia, & aliæ virtutes intellectuales, scientiæ & artes, earumq; effectus. Aliæ spectant ad voluntatem, reliquæ scilicet virtutes & dona cœlestia. Hæ verò, quod paulo antè monui, non proferendæ sunt solùm generatim, sed actus cujusque adducendi; atque ex his non omnes, sed ii solùm, qui habent aliquid singulare, seligantur. Neque nudè repræsententur, sed cum ornatu & varietate. à bonis internis,

VI. Quæ & quotuplicia sunt bona externa? Resp. Duplicia: *Bona Fortuna*, ad quæ spectant opes, potentia, favor & gratia apud homines, natio, patria, parentes & propinqui cum suis factis insignibus, nobilitas, liberi, partus ingenii vel industriæ, & alia, quæ paulo pòst referentur. *Et Bona Corporis*, qualia sunt: Forma, quæ est signum virtutis; valetudo, & vires, quæ sunt virtutis adjumenta. Circa formam advertendum & externis

dum, aliam decere virum, aliam mulierem; aliam seni, aliam juveni convenire; aliam laudari in Principe, aliam in milite, &c; neque rursus sufficere, ut in genere dicatur, alicui fuisse formam suæ conditioni congruentem, sed debere hoc ipsum explicari. Exemplum habes in Plinii Secundi Panegyrico Trajani. Sed hæc bona, ut dixi, cum virtute conjuncta sint, aliàs parùm ad laudem conducent: & in laudando perspicuitatis causâ fervetur ordo.

Ordo laudis.

VII. Quis ordo in laudandis hominibus servari potest? Resp. Primus esse potest *Ordo virtutum*, dicendo imprimis de illis, quæ Deum, & res divinas spectant; deinde quæ proximum concernunt; demum quæ ad propriam personam laudandi pertinent. Exornandæ sunt nominatim illæ, quæ cum aliqua difficultate fuerunt conjunctæ, raræ, aut sine spe laudis vel mercedis, in hac vita obtinendæ, fuerunt exercitæ. Pluribus non probatur ille modus laudandi, quo quis comparatur aliis virtute illustribus; nam præterquam, quòd comparationes sæpe sint odiosæ, quandoque non satisfaciunt, quia videtur orator laborare penuriâ materiæ, dum mediam partem orationis infumunt decora illius, cum quo comparatio instituitur. Antiquæ insuper nonnullis videntur illæ metaphoræ, quibus v. g. Sanctus aliquis comparatur soli, stellæ, gemmæ

gemmæ certæ, &c. Aliter quidam sentiunt, ad quorum mentem l. 6. c. 11. paradigma aliquod afferam. Porrò ita laudetur aliquis à virtute, ut ex ipso modo proponendi auditores queant suspicari, plura ornamenta reticeri, quàm exponi. Qui præsefert, quòd omnia velit dicere, plerumque pro expectatione nimis parùm dicet. Idcirco proderit materiam laudis definire certis quibusdam virtutibus, velut primariis capitibus, quæ ingenioso facilè dabunt occasionem aptè inferendi etiam alias, his vel affines, vel cum ipsis quocunque modo connexas. Idq; fieri potest per præteritionem, concessionem, & alias similes figuras. Semper tamen cavendum ab exaggeratione. Quibusdam omnis Sanctus, quem laudant, non videtur satis laudari, nisi major cæteris asseratur; & in laudibus virtutum, ea, de qua orationem instituunt, semper est excellentissima. Quod, quàm inscitum sit, nemo non videt. Similiter nunquam nimis seorsim exaggeretur Justitia Dei, ut auditor propè desperet, aut Bonitas, ut de ea præfidat, sed duæ istæ Dei perfectiones jungantur. Alter modus est ordine quodam ostendere, in illo fuisse, *quod consuleremus* alteri, ut faciat. Quod rursus potest reduci ad certa capita, cum respectu ad statum & conditionem illius, qui laudatur, v. g. si fuit Religiosus, Princeps, &c. Alii reducunt ipsius

statum ad certam quandam *Ideam*, putà boni Præsidis, Episcopi, Militis, &c; in quo nôsse oportet, quid specialiter talis conditionis hominibus conveniat. Iterum alius ordo est diversarum *Ætatum* vitæ, nimirum ostendendo, qualis fuerit in puerili, juvenili, virili, senili ætate. Denique, ut plures alios omittam, ordo alius est secundum triplex tempus, videlicet ante vitam, in vita, & post vitam. Per primum hîc intelligitur non solum tempus ante nativitatem, sed etiam ante vitam moralem, sive in melius mutatam. Quod proderit observare propter eos, quorum vitam naturalem nihil singulare ad ipsos spectans præcessit, & pueritia ipsa fuit obscura, sed illustriores divinis muneribus anni proximi ante conversionem fuerunt.

VIII. Quomodo laudatur homo secundum hæc tria tempora? Resp. *A tempore ante vitam*, propter nationem, patriam, parentes, propinquos, si facta suorum imitatus est, vel suis gestis illustriora reddidit; ob nobilitatem & dignitatem Majorum; ob expectationem communem partûs, &c. A signis, oraculis, vaticiniis præcedentibus, quæ futuram ipsius claritatem prænuntiârunt. *A tempore vitæ*, ex bonis internis & externis, & propriis virtutibus ac factis, de quibus n. 5. & 6. præced. Ab eventibus insolitis, qui in nativitate ipsius, aut aliàs con-

contigerunt. *A tempore post vitam*, ob genus mortis, & quæ circa ipsam acciderunt. A luctu bonorum & desiderio sui relicto; à decretis ipsi honoribus in sepultura, monumento splendidiore, statuis, Epitaphiis. A factis liberorum, vel discipulorum, quos instruxit. A piis Legatis. Ab utilitate liberorum aliorumque operum, quæ post se reliquit.

IX. Unde laudantur Religiosi Coetus? Resp. *Laus religio-*
 A Fundatore, antiquitate, pietate semper *si Coetus*,
 servata, utilitate publica, præclaris sancti-
 moniâ, qui in eo statu claruerunt, legum
 sanctitate & severâ custodiâ, doctrinâ, vir-
 tutum diversarum studio, ab æstimatione
 ac favore Cœlitum & hominum, &c.

X. Quomodo laudantur Regiones? Resp. *Regionum,*
 A fertilitate & utilitate rerum diversarum;
 à cæli temperie; ab incolis, qui in ea va-
 riis temporibus floruerunt; à fluminibus,
 montibus, urbibus, veteribus monumen-
 tis, &c.

XI. Quomodo Urbes? Resp. *Urbium.*
 A vetustate, situ, munitionibus, conditoribus, civibus
 illustrioribus, artibus ibi florentibus, ædi-
 ficiis, portibus, cænobiis, utilitate, empo-
 riis, &c. Capita, ex quibus virtutes & alia
 laudantur, vide in Tyrocin. Eloq. l. 3. P. 2.

XII. Unde sumitur materia vituperii?
 Resp. Ex capitibus oppositis, iis, quæ mo-
 dò pro laude recensita sunt.

CA-